

Innspill fra NTNU Institutt for lærerutdanning, fagseksjon for samfunnsfagene

1. Hvilket informasjonsbehov ser dere at lærere, skoleledere og skoleeiere har å vurdere tilstanden og utvikle kvaliteten i skolen?

Først og fremst står de *faglige* utviklingsbehov som klare forutsetninger, både for å utvikle dybdelæring og tverrfaglig læring. Uten en faglig forankret forståelse av progresjon i elevenes læring er det krevende å skape dialog omkring utvikling av læringsressurser og utforskende arbeidsmetoder. Det trengs *informasjon om elevenes kompetansenivå*, primært som formativt vurderingsgrunnlag både for den enkelte elev, klasse/gruppe og skole, i tillegg til styringsnivå lokalt, regionalt og nasjonalt. Vel så viktig er det å styrke lærere/ledere/eieres forutsetninger for å forstå hvilke slutninger som kan trekkes på basis av prøver og tester. Faglige vurderings- og tolkingsfellesskap ved skoler og hos skoleeiere bør bygges langsiktig. Dette bør skje ved kompetansehevende tiltak rundt bruk av statistiske data som grunnlag for profesjonelt skjønn om utvikling av elevenes faglige ferdigheter. Det vil være naturlig å starte ved lærerutdanningene. En systematisk tilnærming til bruk av data fra kvalitetsvurderingssystemet kan skje i metodeundervisningen i femårige utdanningsprogrammer. Lærere trenger som profesjonsutøvere et visst kunnskapsgrunnlag for å kunne bruke tall, i tillegg til andre kunnskapskilder, for å skape et bredest mulig vurderingsgrunnlag. Bedre kjennskap til sannsynlighet, statistikk og skjønn i profesjonell bruk av tall kunne være en fordel for å utvikle en dypere forståelse av elevenes og skolens utviklingsarbeid.

2. Hvordan vurderer dere at eksisterende prøver, brukerundersøkelser, verktøy og datakilder støtter disse behovene?

Inntrykket av dagens bruk er at den er *relativt varierende ut fra lokale forutsetninger* hos skoleeier/-ledelse og lærere. Variasjonen har rot i både evne og vilje til å gå datagrunnlaget i møte. Her spiller både kulturelle og individuelle årsakselementer inn.

Kvalitetsvurderingssystemet sees gjerne i sammenheng med prøver og undersøkelser utviklet av kommersielle tilbydere. Dette er uheldig både fordi det styrker et inntrykk av heftig aktivitet rundt måling og testing, men også fordi kvaliteten i kommersielle tilbud ikke nødvendigvis styres av skolens faglige behov for profesjonsutvikling.

Det bør vurderes hvordan et offentlig prøveregime kan profilere ivaretagelse av lokale utviklingsbehov, både gjennom bedre datagrunnlag og kyndig tilrettelagt veilednings- og opplæringsmateriell. Sentralt i dette arbeidet bør mulig bruk av data for forskning og forvaltning stå. Hittil har dette vært for svakt utviklet av Utdanningsdirektoratet. Det er åpenbart at visse fag har nytt godt av en stadig satsing, selv om

Styrket *transparens og åpenhet omkring bruk av data fra kvalitetsvurderingssystemet* bør være mulig gjennom langsiktig arbeid. Lærerutdanningene kunne være en arena hvor en kunne utprøve bedre praksiser. Utdanningsdirektoratet kunne også innlede samarbeid med Statistisk sentralbyrå og [Microdata](#)-prosjektet, og med skoleeiere. Det burde være mulig å skape databaser for mulige kjøringene både av registerdata og data fra kvalitetsvurderingssystemet. Her ligger et potensial for utforskning av flere beskrivelser av hva som kjennetegner elever og skoler i det norske utdanningssystemet. Dagens system, hvor et privat firma gis unik tilgang til data fra Elevundersøkelsen for å utvikle og tilby kommersielle produkter i relativt nær sammenheng med datainnsamlingen, er lite heldig. Allment og ideelt burde tilgang til slike utdanningsdata lettes for utdanningsforskere, i hvert fall etter en innledende oppdragsanalyse.

3. Hva vurderer dere som de viktigste styrkene, utfordringene og dilemmaene med kvalitetsvurderingssystemet slik det er i dag?

Først og fremst finnes **styrken i et system for kontinuitet, oppfølging og vurdering av kvalitet gjennom empiriske data om elevers faglige ferdigheter**. Dessverre er denne utviklingen ikke stabil og forutsigbar, for eksempel ved den brå avviklingen av blant annet de karakterstøttende utvalgsprøvene i naturfag og samfunnsfag for tiende trinn. Et empirisk grunnlag for utvikling av **vurderingsarbeidet styrker skolefagene**. Parallelt bør det også kunne bidra til å **styrke faglig og didaktisk forskning** i lærerutdanning og skoleledelse, gjerne med kort introduksjon til statistikk og psykometri i masterutdanningene.

En **utfordring** er å utvikle metode-, lærings- og progresjons-forståelse hos de som skal bruke resultatene nå og i framtida. Dette må i første omgang skje gjennom god veiledende dokumentasjon fra prøveutviklere og myndigheter. Enda viktigere er fortsatt stimulans til utvikling av lokale vurderings- og tolkningsfellesskap ved skoler og hos skoleeier. På lengre sikt bør skoleleder- og lærerutdanning styrke den systematiske opplæring i relevante forskningsmetoder. Det hersker neppe tvil om at kvalitative forskningsmetoder får et sterkere fokus enn de kvantitative. Spørsmålet er om det samlet sett blir et for ensidig fokus. Metode-kompetanse har dessverre vært noe av en akilleshæl for profesjonsfeltet i møte med prøveregimet og indikatorene. En avvisning av kunnskapskilder basert på svak metodeforståelse er i beste fall uheldig, i verste fall skadelig, for elevenes og skolens utviklingspotensial. En bedre balansert utdanning i metodekompetanse i lærerutdanningene kan bidra til at kvantitative og kvalitative indikatorer sees i sammenheng. Oppbyggingen av kompetanse i prøvemiljøer utover i landet er viktig for en bredt forankret forståelse av kvalitetsutviklingsarbeidet.

Åpenbare **dilemma** er knyttet til (for) omfattende formål med prøver og tester. Skal resultatene nyttes til kontroll og rapportering, eventuelt også rangering, eller til utviklingsarbeid innen profesjonsfeltet? Fra et utviklingsperspektiv har konstruktivt og kritisk engasjement av profesjonsutøvere nok avgjørende betydning. Dette trekker i retning av å nytte utvalgsprøver, gjerne med adaptive tilpasninger for å øke informasjonsgrunnlaget omkring faglig progresjon innen og på tvers av alderstrinn og måloppnåelse. Et **annet dilemma** kan knyttes til en fornuftig oppbygging av kvalitetsvurderingssystemets målepunkter i matrisen av fag/trinn. Kunne en altemnering mellom fag og regioner skape en åpning for raffinering av vurderingsarbeidet, og redusere den samlede belastning eller prøvetrykk på elevene gjennom et 13-årig løp?

Gunnar Grut, universitetslektor

Leder samfunnsfagseksjonen ILU NTNU

Tidligere prosjektleder Karakterstøttende utvalgsprøve i samfunnsfag, KSSAF10 (2012-2017)